

วิจารณ์เปรียบเทียบความหมายของปรัชญาใน Tractatus Logico-Philosophicus และ Philosophical Investigations

จากการศึกษาประวัติและผลงานของวิกต์เกนสไตน์ได้พบว่าเมื่อหนังสือ Tractatus Logico - Philosophicus ได้รับการจัดพิมพ์เรียบร้อยแล้ว วิกต์เกนสไตน์ได้ยุติความคิดปรัชญาของเขาไว้เพียงเท่านั้น ทั้งนี้เพราะวิกต์เกนสไตน์คิดว่าความคิดนี้ได้มีส่วนช่วยแก้ปัญหาปรัชญาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอดีต และปัญหาปรัชญาใหม่ ๆ ก็จะไม่เกิดขึ้นอีกในลักษณะที่เคยเกิด แต่อย่างไรก็ดีในระยะต่อมาวิกต์เกนสไตน์ได้เขียนหนังสือสำคัญอีกเล่มหนึ่ง คือ Philosophical Investigations ผลงานเล่มหลังนี้ยังยืนยันความคิดเดิมในหนังสือ Tractatus Logico - Philosophicus เกี่ยวกับความหมายและหน้าที่ของปรัชญา จะมีส่วนที่คัดค้านและวิจารณ์ความคิดในผลงานเล่มแรกก็เฉพาะความคิดเรื่องหน้าที่ของภาษาเท่านั้น กล่าวคือ แทนที่จะแสวงหากฎเกณฑ์โลกกฎเกณฑ์หนึ่งเพียงกฎเดียว เพื่ออธิบายภาษาประจำวันซึ่งยังคงคลุมเครืออยู่ให้มีความหมายชัดเจนขึ้น หรือสร้างภาษาใหม่ขึ้นมาแทน วิกต์เกนสไตน์ได้เสนอความคิดเรื่อง เกมภาษาขึ้นมาในผลงานเล่มหลัง และมีความเห็นว่าความหมายของคำหรือส่วนวนใดก็ตามย่อมขึ้นกับสถานการณ์ที่คำหรือส่วนวนนั้นปรากฏอยู่ ความหมายของคำมิได้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ใด ๆ ที่เราสร้างขึ้น

ถึงแม้ว่าทัศนะเรื่องภาษาในผลงานทั้งสองจะแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด แต่ความคิดเรื่องความหมายและหน้าที่ของปรัชญาก็ไม่แตกต่างกันแม้แต่น้อย ปัญหาหลักที่วิกต์เกนสไตน์ให้ความสนใจในผลงานทั้งสองเล่มคือ ปัญหาเรื่องหน้าที่และวิธีการของปรัชญา การตรวจสอบภาษาของวิกต์เกนสไตน์เป็นเพียงสิ่งที่จะนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในปรัชญาเท่านั้น ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า Tractatus Logico - Philosophicus และ Philosophical Investigations มีลักษณะสำคัญโดยทั่วไปเหมือนกันเกี่ยวกับความคิดเรื่องสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาปรัชญา และวิธีการยุติปัญหาดังกล่าว ถึงแม้ว่าใน

คำบรรยายละเอียดของหนังสือทั้งสองเล่มจะแตกต่างกันก็ตาม ในหน้าคำนำของ Tractatus Logico - Philosophicus วิคต์เกนสไตน์ได้เน้นไว้อย่างชัดเจนว่าหนังสือเล่มนี้กล่าวด้วยเรื่องปัญหาปรัชญา และปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นเพราะเราไม่เข้าใจโครงสร้างของภาษาอย่างถูกต้อง¹ ความคิดเกี่ยวกับนี้ได้ปรากฏใน Philosophical Investigations ด้วยเช่นกัน ในผลงานเล่มหลังนี้จะเห็นว่าทัศนะเกี่ยวกับปรัชญาของวิคต์เกนสไตน์เป็นผลสืบเนื่องมาจากความคิดเกี่ยวกับภาษา² ดังนั้น จึงไม่ใช่เรื่องยากลำบากที่จะเข้าใจ "การรักษา" (treatment) หรือการแก้ปัญหาปรัชญา เนื่องจากปัญหาปรัชญาเกิดจากการตีความภาษาอย่างไม่ถูกต้อง³ เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงกล่าวได้ว่าทั้งในผลงานเล่มแรก และเล่มหลังของวิคต์เกนสไตน์นั้น ปัญหาปรัชญาสามารถยุติลงได้ด้วยการศึกษาภาษาอย่างระมัดระวังและถูกต้อง นับได้ว่าหน้าที่ของปรัชญา คือการวิจารณ์ภาษา⁴ นั่นเอง

ทั้งใน Tractatus Logico - Philosophicus และ Philosophical Investigations วิคต์เกนสไตน์มีความคิดว่าปัญหาปรัชญาเกิดจากความเข้าใจผิดเกี่ยวกับภาษา ซึ่งเราสามารถทำให้ปัญหาเหล่านั้นยุติลง และหมดไปในที่สุด ในผลงานเล่มแรก วิคต์เกนสไตน์ กล่าวว่า "และไม่น่าประหลาดใจเลยที่ปัญหาที่ยากที่สุดก็ไม่เป็นปัญหาเล็ก

1 Wittgenstein, Tractatus Logico - Philosophicus, p. 3

2 ข้อสังเกตที่สำคัญเกี่ยวกับปรัชญาใน Philosophical Investigations sect. 109 - 133. เกิดขึ้นหลังจากการวิจารณ์ทฤษฎีภาษาใน Tractatus Logico - Philosophicus

3 Wittgenstein, Philosophical Investigations, p.47. sect.111

4 ดังได้กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์หน้า 15

ต่อไป⁵ และ "ปัญหาจะไม่มียุ"⁶ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาผลงานเล่มแรกอย่างละเอียด จะพบว่าวิคตอร์สไตน์มีความเชื่อว่าผลงานเล่มนี้จะสามารถแก้ปัญหาปรัชญาได้ตลอดไป⁷ แต่ วิคตอร์สไตน์เปลี่ยนความคิดดังกล่าวในผลงานเล่มหลัง ทั้งนี้ ภายหลังจากได้เสนอความคิด เรื่อง เกมภาษาแล้ว วิคตอร์สไตน์มิได้ต้องการเสนอความคิดเรื่อง เกมภาษาเพื่อใช้จัดระเบียบภาษาให้อยู่ในกฎเกณฑ์ใดกฎเกณฑ์หนึ่ง ดังเช่นภาษาเครื่องหมายในผลงานเล่มแรก เพราะการกระทำดังกล่าวมีข้อบกพร่องที่ควรคำนึงถึง คือ ทำให้เกิดเป็นระบบภาษาขึ้นมาอีก ระบบหนึ่ง เพื่อใช้อธิบายภาษาประจำวัน และการใช้สัญลักษณ์ใหม่ ๆ หรือกฎเกณฑ์ใหม่ใน ภาษาเครื่องหมายยิ่งทำให้เราห่างไกลจากภาษาประจำวันมากขึ้น ดังนั้น วิธีที่ควรทำ คือ พยายามเข้าใจภาษาประจำวันจากสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และไม่สับสนในการใช้คำ ในแต่ละสถานการณ์ ดังนั้น ในผลงานเล่มหลังวิคตอร์สไตน์จึงเสนอว่าวิธีการแก้ปัญหาไม่ได้ มีเพียงวิธีเดียว เพราะกฎเกณฑ์เพียงกฎเดียวจะนำมาใช้แก้ปัญหาที่แตกต่างกันไม่ได้ "งานของนักปรัชญาคือ การรวบรวมสิ่งเตือนความจำสำหรับเฉพาะกรณี"⁸ การที่วิคตอร์สไตน์ กล่าวเช่นนี้หมายความว่าหน้าที่ของนักปรัชญา คือ การบรรยายการใช้คำในแต่ละกรณี นัก ปรัชญามีหน้าที่ให้คำอธิบาย (explain)⁹ แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าพิจารณาประวัติปรัชญาที่

5 Wittgenstein, Tractatus Logico - Philosophicus, p.37.no.4.003

"And it is not surprising that the deepest problems are in fact not problems at all."

6 Ibid. p. 149.no.6.5 "The riddle does not exist."

7 Ibid.p.3

8 Wittgenstein, Philosophical Investigations, p. 50e. sect.127

"The work of the philosopher consists in assembling reminders for a particular purpose."

9 Ibid. p.47e. sect.109

ผ่านมาจะเห็นได้ว่านักปรัชญาหลายคนมักอธิบายสิ่งต่าง ๆ เช่น เวลา ความรู้ ผัสสะ ฯลฯ การอธิบายทำให้สร้างทฤษฎีปรัชญาขึ้นมาหลายทฤษฎี แต่เนื่องจากใน Philosophical Investigations วิคต์เกนสไตน์ ถัดว่างานของนักปรัชญา คือ การบรรยาย ดังนั้น นักปรัชญาจึงไม่ควรสร้างทฤษฎีต่าง ๆ ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาตามมาได้ แต่มีหน้าที่เพียงบรรยาย เกมภาษาประจำวันเท่านั้น "การแก้ปัญหาปรัชญาได้เสร็จสิ้นลงแล้ว การแก้ปัญหานี้มิใช่โดยการเสนอเรื่องราวใหม่ ๆ แต่โดยการจัดเรียงเรียงสิ่งที่เรารู้อยู่แล้ว"¹⁰ การเรียงเรียงข้อมูลดังกล่าวนี้ทำให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องในการใช้คำหรือส่วนวนเหล่านั้น วิธีการเช่นนี้ จะสามารถกำจัดปัญหาส่วนใหญ่ที่มีอยู่ได้ แต่เมื่อพิจารณาหน้าที่ของนักปรัชญาที่ปรากฏใน Philosophical Investigations ดังกล่าวแล้ว เกิดปัญหาว่าถ้านักปรัชญามีหน้าที่เพียงแค่นำออกสิ่งที่เรารู้อยู่แล้ว ทำไมจึงถือว่านักปรัชญาที่มีความสำคัญมาก คำตอบก็คือ นอกจากนักปรัชญาจะเป็นผู้เรียงเรียงข้อมูลทางภาษาแล้ว ยังได้ชี้แนะให้เราเห็นสิ่งที่น่าสนใจ ซึ่งปรากฏให้เห็นเสมอ แต่เรามักจะมองข้ามไปในชีวิตประจำวัน¹¹ "การที่เราไม่สามารถมองเห็นลักษณะของสิ่งทั้งหลายซึ่งมีความสำคัญที่สุดสำหรับเรา เพราะความเรียบง่ายและความคุ้นเคยที่เรามีต่อสิ่งนั้น"¹² ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของบุคคลที่ได้รับการฝึกฝนทางปรัชญามาเป็นอย่างดีที่จะเป็นผู้ชี้ให้เห็นความสำคัญของสิ่งนั้น งานนี้นับว่าเป็นงานยากอย่างหนึ่งที่นักปรัชญา มีหน้าที่ต้องกระทำ

10 Loc.cit. "The problems are solved, not by giving new information, but by arranging what we have always known."

11 George Pitcher, The Philosophy of Wittgenstein (Englewood Cliffs : Prentice Hall, 1964), p.322

12 Op.cit. p.50e. sect.129 "The aspects of things that are most important for us are hidden because of their simplicity and familiarity

จากความคิดที่ว่าปัญหาปรัชญาเกิดจากการใช้ภาษาอย่างไม่ถูกต้อง เราอาจ
 วิจารณ์ได้ว่าแม้ว่านักปรัชญาจะใช้วิธีการที่ทำให้เกิดความเข้าใจในเรื่องการใช้ภาษา ทำให้
 ไม่เกิดปัญหาปรัชญาและปัญหาอื่น ๆ แต่ก็ยังมีปัญหาบางปัญหาเหลืออยู่¹³ ยกตัวอย่าง
 เช่น เราอาจพิจารณาข้อความของวิคต์เกนสไตน์ที่กล่าวว่า "สิ่งที่กล่าวได้ ต้องสามารถ
 กล่าวได้อย่างกระจ่าง" ในหนังสือ Tractatus Logico-Philosophicus ซึ่งหมายถึง
 ความว่าเมื่อเราพูดสิ่งใดไม่กระจ่างเราก็ไม่ควรพูดสิ่งนั้น แต่เราสามารถโต้แย้งได้ว่า บาง
 ครั้งคนเราอาจคิดบางสิ่งที่มีความสำคัญมาก แต่ไม่สามารถหาคำที่กระจ่างมาอธิบาย
 ความคิดนั้นได้ เพราะว่าถ้อยคำที่ใช้พูดกันอยู่มีความหมายแคบเกินไป เมื่อนำภาษาเช่นนั้น
 ไปอธิบายความคิดก็ทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ ดังนั้น ปรัชญาสมัยต่อมาจึงควรหาทาง
 อธิบายหรือพยายามสื่อความคิดออกมาให้เป็นที่เข้าใจกัน เพราะกฎเกณฑ์การใช้คำหรือ
 ความหมายของคำต่าง ๆ อาจเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ถ้าไม่เช่นนั้นคำถามของบุคคล
 ที่อยู่นอกวงการปรัชญาจะถูกละเลยไปทั้ง ๆ ที่เป็นคำถามที่มีความสำคัญต่อชีวิตเช่นกัน เช่น
 เรื่องเสรีภาพ ความรับผิดชอบ เป็นต้น ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการเข้าใจภาษาอย่างถูก
 ต้องมิได้ทำให้ทุกปัญหายุติลง บางปัญหายังคงนำศึกษาค้นคว้าต่อไปอีก อย่างไรก็ตามข้อเสนอ
 ของวิคต์เกนสไตน์ เรื่องการใช้ภาษาให้ถูกต้องตามสถานการณ์ก็ได้ช่วยให้ปัญหาปรัชญาและ
 ปัญหาอื่น ๆ ที่มีใช้ปัญหาที่แท้จริง (pseudo-problem) หกไป จะเหลืออยู่ที่แต่ปัญหาที่
 แท้จริงเท่านั้น

จากการเปรียบเทียบความคิดของวิคต์เกนสไตน์เกี่ยวกับความหมายของปรัชญา
 ที่ได้กล่าวมาแล้ว ทำให้พอจะประเมินได้ว่าความคิดของวิคต์เกนสไตน์มีอิทธิพลต่อพัฒนาการ
 ทางปรัชญาสมัยปัจจุบันสาขาต่าง ๆ มาก เช่น ปรัชญาวิเคราะห์ ปรัชญาภาษา ปรัชญาศาสนา
 เป็นต้น

13 เช่นใน H.H.Price, "Clarity Is Not Enough;" in H.D.Lewis (ed.),

Clarity Is Not Enough (London : Allen & Unwin Ltd., 1963), p .40

นักปรัชญาวิเคราะห์สมัยปัจจุบันหลายท่านได้รับความคิดของวิตต์เกินสไตน์เรื่องปรัชญา คือ การวิจารณ์ภาษา และปรัชญาไม่ใช้การแสวงหาความจริงเกี่ยวกับจักรวาล เช่น เอ.เจ.แอร (A.J. Ayer) แอรได้กล่าวถึงหน้าที่ของปรัชญาไว้ในหนังสือเรื่อง Language, Truth and Logic ว่าปรัชญาไม่ใช้การค้นหา "ปฐมธาตุ" (first principles) เพื่อให้เป็นพื้นฐานความรู้ที่โปร่ง แต่ปรัชญามีหน้าที่วิเคราะห์ภาษา¹⁴ แอรใช้ "หลักการทดสอบ" (The Principle of Verification)¹⁵ เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อความในภาษา ในเรื่องนี้เราอาจสันนิษฐานได้ว่าแอรพัฒนาความคิดเรื่องหลักการทดสอบมาจากความคิดของวิตต์เกินสไตน์ที่กล่าวไว้ใน Tractatus Logico - Philosophicus ว่า "การเข้าใจข้อความนั้น คือ การรู้ข้อเท็จจริง [ที่ข้อความนั้นหมายถึง] ถ้าข้อความนั้นเป็นจริง"¹⁶ ถึงแม้ว่าแอรมิได้กล่าวไว้โดยตรง แต่จากประวัติปรัชญาที่เราทราบจะพบ

14 A.J. Ayer, Language, Truth and Logic (Harmondsworth : Penguin Book Ltd., 1971), p.69

15 "หลักการทดสอบ" คือ หลักการที่กล่าวว่าความหมายของข้อความคือ วิธีการทดสอบข้อความนั้น (The meaning of statement is the method of its verification.) แต่แอรได้พัฒนาต่อไปอีก กล่าวคือ แอรแบ่งการทดสอบข้อความสังเคราะห์. (synthetic statement). ออกเป็น 2 ระดับ คือ ความหมายระดับแข็ง (strong sense) และความหมายระดับอ่อน (weak sense) ข้อความที่เราทดสอบได้ในความหมายระดับแข็ง คือข้อความที่เราสามารถสังเกตได้ทุกหน่วยจากประสบการณ์ ส่วนข้อความที่ทดสอบได้ในความหมายระดับอ่อนคือ ข้อความที่สามารถสังเกตได้เพียงบางหน่วยจากประสบการณ์

16 Wittgenstein, Tractatus Logico - Philosophicus, p. 41. no.4.024

"To understand a proposition means to know what is the case if it is true."

ว่านักปรัชญาร่วมสมัยกับแอร์ไคด์กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้บ้าง เช่น นักปรัชญาสำนักลอมบอด โพลีทิวีสต์ บางคน¹⁷ การใช้หลักการทดสอบวิเคราะห์ข้อความในภาษาจะทำให้เห็นว่าข้อความทางเมตาฟิสิกส์เป็นข้อความที่ไม่มีความหมาย เพราะว่า เป็นข้อความที่ไม่เกี่ยวกับข้อเท็จจริง แอร์มีความเห็นว่าข้อความทางเมตาฟิสิกส์เป็นข้อความที่อ้างถึงสิ่งที่ไม่สามารถรับรู้ได้ด้วยประสบการณ์ ดังนั้น การโต้แย้งใด ๆ เกี่ยวกับรายละเอียดปลีกย่อยในเมตาฟิสิกส์จึงเป็นการเสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์ ตัวอย่างเช่น ถ้านักเมตาฟิสิกส์คนหนึ่งกล่าวว่า "ความจริงคือสัมบูรณ์ภาพ" (Reality is the Absolute.) และนักเมตาฟิสิกส์อีกคนหนึ่งกล่าวว่า "ความจริง คือ ความหลายหลากของวิญญาณ" (Reality is a plurality of spirits.) ข้อความทั้งสองมีค่าเท่ากัน เพราะว่าเราไม่สามารถทดสอบข้อความทั้งสองให้เห็นจริงได้ด้วยประสบการณ์ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าข้อโต้แย้งทางเมตาฟิสิกส์ทั้งหลายเป็นสิ่งที่เลื่อนลอย¹⁸ นอกจากแอร์แล้ว นักปรัชญาสมัยปัจจุบันอีกคนหนึ่งที่ได้รับอิทธิพล ความคิดของวิคตอร์ เกนสไตน์ใน Tractatus Logico - Philosophicus คือ แมกซ์ แบลค (Max Black) นักปรัชญาผู้นี้ได้เขียนหนังสือชื่อ A Companion to Wittgenstein's Tractatus เพื่ออธิบายและตีความความคิดของวิคตอร์ เกนสไตน์ในผลงานของเล่มแรก แบลคกล่าวไว้ในหน้าคำนำของหนังสือว่า จุดมุ่งหมายที่สำคัญในการเขียนหนังสือเล่มนี้ เพื่อช่วยให้นักศึกษาที่สนใจผลงานเล่มแรกของวิคตอร์ เกนสไตน์

17 John Passmore, A Hundred Years of Philosophy (Harmondsworth : Penguin Book Ltd., 1968), p. 368

18 Loc. cit.

สามารถเข้าใจความคิดของวิคต์ เคนส์ ไคน์ได้ง่ายขึ้น¹⁹ นอกจากอธิบายรายละเอียดทั่ว ๆ ไปใน Tractatus Logico - Philosophicus แล้ว แบลคได้วิเคราะห์ความหมายของคำและส่วนวนที่ยากหรือคลุมเครือด้วย โดยยกคำและส่วนวนภาษาเยอรมันในต้นฉบับของวิคต์ เคนส์ ไคน์มาเปรียบเทียบกับส่วนวนภาษาอังกฤษในฉบับแปล เพราะฉะนั้นจะเห็นว่า แบลคเป็นบุคคลหนึ่งที่ช่วยให้ความคิดของวิคต์ เคนส์ ไคน์ในผลงานเล่มแรกแพร่หลายออกไป และเป็นที่น่าสนใจได้ง่ายขึ้น

ปรัชญาสมัยปัจจุบันอีกสาขาหนึ่งที่ดีว่าได้รับอิทธิพลความคิดของวิคต์ เคนส์ ไคน์ เกี่ยวกับความหมายและหน้าที่ของปรัชญา คือ ปรัชญาภาษา ปรัชญาภาษามีความเห็นว่าภาษาประจำวันเป็นสิ่งสมบูรณ์อยู่แล้วครบเท่าที่ข้อความนั้นยังให้อยู่ในสภาวะปกติ²⁰ และไม่มี ความจำเป็นที่จะต้องสร้าง "ภาษาดูมคติ" (artificial ideal language)²¹ ขึ้นมาเพื่อใช้ตัดสินความหมายของภาษาประจำวัน นักปรัชญาภาษาเชื่อว่าเมื่อเราใช้ถ้อยคำในสภาวะปกติ ปัญหาปรัชญาจะไม่เกิดขึ้น การแก้ปัญหাপรัชญาส่วนมากจึงไม่ใช่การสร้าง ทฤษฎีภาษาขึ้นมาใหม่ แต่ใช้ "การรักษา" ทางปรัชญาซึ่งได้แก่การบรรยายข้อเท็จจริง ทางภาษา²² ตัวอย่างของนักปรัชญาภาษาที่สำคัญ ๆ ได้แก่ กิลเบิร์ต ไรล์ (Gilbert Ryle) พี.เอฟ. สตรอสัน (P.F. Strawson) เอฟ. ไวส์มานน์ (F. Waismann)

19 Max Black, A Companion to Wittgenstein's Tractatus (Ithaca : Cornell University Press, c 1964), p. vii

20 Jerrold J. Katz, The Philosophy of language (New York : Harper & Row Publisher, c 1966), p.69

21 ภาษาดูมคติ คือ ภาษาที่นักปรัชญาประดิษฐ์ขึ้นมาถูกต้องตามหลักตรรกวิทยา เช่น ภาษาเครื่องหมายของวิคต์ เคนส์ ไคน์ หรือ ภาษาดูมคติของ รูดอล์ฟ คาร์แนป (Rudolf Carnap) เป็นต้น

22 Katz, Loc.cit.

นักปรัชญาภาษาเหล่านี้เป็นบุคคลที่มีส่วนพัฒนาปรัชญาภาษาให้เจริญก้าวหน้ามากขึ้น ถึงแม้ว่าความคิดทางปรัชญาบางประการจะแตกต่างกันบ้าง แต่ก็นับได้ว่านักปรัชญาดังกล่าวมีความสนใจร่วมกันเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อความในภาษาประจำวัน

โรล์เป็นนักปรัชญาภาษาที่สนับสนุนความคิดของวิคตอร์ เคนสไตน์ใน Philosophical Investigations เกี่ยวกับวิธีพิจารณาการใช้คำในสภาวะปกติ ดังตัวอย่างเรื่องการใช้คำว่า "สมัครใจ" "ไม่สมัครใจ" "รับผิดชอบ" ซึ่งเขาได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ The Concept of Mind ดังนี้

ควรสังเกตว่าขณะที่ประชาชนทั่วไป ผู้พิพากษา ผู้ปกครอง และครูใช้คำว่า "สมัครใจ" และ "ไม่สมัครใจ" สำหรับการกระทำอย่างหนึ่ง นักปรัชญามักใช้คำเหล่านี้ สำหรับการกระทำอีกอย่างหนึ่ง²³

และ

งานชิ้นแรก คือ การอธิบายให้แจ่มแจ้งว่าคำว่า "สมัครใจ" "ไม่สมัครใจ" "รับผิดชอบ" เมื่อเข้ามาใช้ในกรณีปกติ หมายความว่าอะไร...²⁴

23 Gilbert Ryle, The Concept of Mind (Harmondsworth : Penguin Book, 1963), p. 67 "It should be noticed that while ordinary folk, magistrates, parents, and teachers, generally apply the words 'voluntary' and 'involuntary' to action in one way, philosophers often apply in quite another way."

24 Ibid. p.69 "The first task is to elucidate what is meant in their ordinary, undistorted use by 'voluntary', 'involuntary', 'responsible'..."

ขอเขียนของไร ลี้ดังกล่าวยืนยันความคิดของวิกต์ เคนส์ ไทน์ ได้เป็นอย่างดีว่าในชีวิตประจำวัน นั้น คำเหล่านี้อาจมีความหมายเป็นที่เข้าใจกันได้ แต่การไร้ถ้อยคำเหล่านี้ ในความหมาย ที่ผิดไปจากสภาวะปกติจะทำให้เกิดความเข้าใจผิดและก่อให้เกิดเป็นปัญหาขึ้น ดังที่ไรล กล่าวถึงการไร้คำของนักปรัชญาว่ามักจะใช้ไม่ค่อยเหมือนกับบุคคลทั่ว ๆ ไปไร นักปรัชญาภาษา อีกท่านหนึ่งที่มีความเห็นวาทภาษาประจำวันเป็นสิ่งที่ถูกต้องอยู่แล้ว คือ พี. เอฟ. สตรอสัน เขา ให้ข้อสังเกตว่า การสร้างสูตรหรือกฎเกณฑ์ใด ๆ ขึ้นมาอธิบายภาษาประจำวันยิ่งทำให้เกิด ความยุ่งยากมากขึ้น และแม้ในภาษาที่นักปรัชญาประดิษฐ์ขึ้นมาใช้เป็นกฎเกณฑ์ก็ยังสามารถ ก่อให้เกิดปัญหาที่นำไปสู่การโต้แย้งกันได้ สตรอสันเชื่อว่าภาษาคูมคติไม่มีประโยชน์มากนัก ในการแก้ปัญหาปรัชญา นอกจากนักปรัชญาทั้งสองที่กล่าวถึงแล้ว เอฟ. ไวส์มานน์ เป็นนัก ปรัชญาภาษาที่สำคัญอีกคนหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลของวิกต์ เคนส์ ไทน์ หนังสือของไวส์มานน์ชื่อ The Principles of Linguistic Philosophy ส่วนใหญ่เป็นข้อเขียนที่ไวส์มานน์ต้องการ อธิบายความคิดเกี่ยวกับปรัชญาภาษา ซึ่งกล่าวได้ว่าเขาได้รับความคิดมาจาก Philosophical Investigations นอกจากนั้นในผลงานเรื่อง How I See Philosophy ไวส์มานน์ยังได้เสนอความคิดว่าปรัชญาไม่เหมือนวิทยาศาสตร์ และปรัชญาไม่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อสร้างทฤษฎีต่าง ๆ เขาสรุปว่า "ในปรัชญา สิ่งที่เป็นปัญหาไม่ใช่การค้นหาคำตอบสำหรับ คำถามใด ๆ แต่เป็นการอธิบายความหมายของคำถามเหล่านั้น" 25

25 F. Waismann, "How I See Philosophy" in A.J. Ayer (ed.), Logical Positivism (New York : The Free Press, c 1971), p. 351 "In philosophy, the real problem is not to find the answer to a given question but to find a sense of it."

ทัศนคติเกี่ยวกับศาสนาของนักปรัชญาศาสนาในสมัยปัจจุบันส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ทั้งนี้เพราะว่าสิ่งที่นักปรัชญาศาสนาสมัยปัจจุบันต้องการแสวงหานั้น ไม่ใช่การแสวงหาความจริงว่า "พระเจ้ามีอยู่หรือไม่" แต่ต้องการวิเคราะห์ว่าข้อความที่เกี่ยวกับพระเจ้า และข้อความทางศาสนามีความหมายหรือไม่²⁶ เราจะเห็นได้ว่าปัญหาเรื่องความหมายของภาษาทางศาสนาเป็นเรื่องที่นักปรัชญาศาสนาสมัยปัจจุบันให้ความสนใจมากขึ้น อาจจะกล่าวได้ว่าความคิดเช่นนี้สืบเนื่องมาจากความคิดเรื่องการวิเคราะห์ภาษาของนักปรัชญาสมัยปัจจุบัน นักปรัชญาศาสนาหลายท่านได้นำวิธีการวิเคราะห์ภาษาไปใช้วิเคราะห์ภาษาทางศาสนา เพื่อแสดงให้เห็นว่าภาษาทางศาสนานั้นมีความหมาย ตัวอย่างของนักปรัชญาศาสนาที่สำคัญ ได้แก่ อาร์.บี.เบรธเวท (R.B. Braithwaite) ในหนังสือของเขา เรื่อง An Empiricist's View of the Nature of Religious Belief เบรธเวทต้องการอธิบายให้เห็นว่าคนที่ต้องการแสดงความรู้สึกและความเชื่อมั่นในศาสนา ใช้ข้อความทางศาสนาอย่างไร นอกจากนั้นเขายังมีความเห็นที่ถึงแม้ว่าเราไม่สามารถพิสูจน์ข้อความทางศาสนาด้วย "หลักการทดสอบ" ได้²⁷ แต่เมื่อเราใช้ข้อความเหล่านั้นในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาแล้ว ก็ถือได้ว่าข้อความดังกล่าวมีความหมาย ในเรื่องนี้เราอาจกล่าวได้ว่าเบรธเวทรับความคิดของ วิคต์เกนสไตน์ใน Philosophical Investigations ซึ่งวิคต์เกนสไตน์กล่าวไว้ว่า ความหมายของคำหรือข้อความขึ้นอยู่กับการใช้คำหรือข้อความนั้นในสถานการณ์ต่าง ๆ ความคิด

26 John Hick, The Existence of God (New York :The Macmillan Company, 1964) p. 2

27 ตาม "หลักการทดสอบ" ของแอร์ ข้อความทางศาสนาเป็นข้อความที่ไม่มี ความหมาย เพราะว่ามันไม่ใช่ข้อความวิเคราะห์ หรือข้อความสังเคราะห์

ของวิคต์เกินสไตน์ที่เน้นเรื่องนี้จึงมีส่วนช่วยให้ข้อความทางศาสนามีความหมาย²⁸ และมีความสำคัญสำหรับชีวิตมากขึ้น เราจะเห็นได้ว่าคนสมัยปัจจุบันเป็นจำนวนไม่น้อยที่ละเลยศาสนาหรือไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร เพราะคิดว่าเราไม่สามารถพิสูจน์เรื่องศาสนาให้เห็นจริงได้ แต่อย่างไรก็ดี เอียน ที. แรมซีย์ (Ian T. Ramsey) นักปรัชญาศาสนาสมัยปัจจุบันอีกคนหนึ่งก็ได้พยายามช่วยให้ศาสนามีความหมายสำหรับคนสมัยใหม่มากขึ้น แรมซีย์อธิบายว่าภาษาที่ใช้ในศาสนาเป็นไปในลักษณะของการเปรียบเทียบ (analogy) ทั้งนี้ เนื่องจากมนุษย์พยายามใช้ภาษาธรรมดาที่เหมาะสมที่สุดเพื่อกล่าวถึงสิ่งที่มีภาวะสมบูรณ์สูงสุด เขามีความเห็นว่าการเข้าใจภาษาทางศาสนาต้องเกิดจากสภาวะแห่งความศรัทธา (religious situation)²⁹ และด้วยเหตุนี้เองภาษาทางศาสนาจึงมีความหมายแตกต่างจากภาษาธรรมดา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

28 Dallas M. High (ed.), New Essays on Religious Language (New York : Oxford University Press, 1969), p. xii

29 Ian T. Ramsey, Religious Language (London : S C M. Press Ltd., 1969), p. 18

บทสรุป

ความคิดเรื่องการวิเคราะห์ภาษาเป็นความคิดที่มีอิทธิพลต่อนักนักปรัชญาสมัยปัจจุบันมาก ถึงแม้ว่าวิกต์เกนสไตน์จะมีได้เป็นนักปรัชญาคนแรกที่กล่าวถึงเรื่องนี้ แต่เราอาจจะกล่าวได้ว่าวิกต์เกนสไตน์เน้นการวิเคราะห์ภาษาไว้ในส่วนที่เกี่ยวกับความหมายและหน้าที่ของปรัชญา จะเห็นได้ว่าความคิดดังกล่าวปรากฏอย่างชัดเจนใน Tractatus Logico - Philosophicus เขาถือว่าปรัชญาคือกิจกรรมในการวิเคราะห์ภาษาให้กระจ่าง ปรัชญาไม่ใช่ทฤษฎีในการหาความจริงเกี่ยวกับจักรวาล หรือเกี่ยวกับเรื่องหนึ่งเรื่องใดทางวิทยาศาสตร์ แต่หน้าที่พื้นฐานของปรัชญา คือ การทำให้ความคิดกระจ่าง เมื่อเป็นเช่นนี้ปรัชญาจะไม่ก่อให้เกิด "ข้อความทางปรัชญา" แต่จะทำให้ข้อความต่าง ๆ ในวิชาหนึ่งวิชาใดกระจ่าง ดังนั้นถ้าปราศจากปรัชญา (ในฐานะที่เป็นกิจกรรม) ความคิดของเราจะคลุมเครือ และไม่ชัดเจน การทำให้ความคิดกระจ่างวิธีหนึ่งคือการกำหนดขอบเขตของความคิด วิธีนี้จะทำให้เรารู้ว่าสิ่งใดที่เราสามารถคิดได้ และสิ่งใดที่เราไม่สามารถคิดได้ สิ่งที่เราสามารถคิดได้ต้องเป็นสิ่งที่เราคิดได้อย่างกระจ่าง เมื่อคิดได้กระจ่างเราก็กล่าวเป็นคำพูดที่เข้าใจได้ และเมื่อเรารู้ว่าสิ่งใดบ้างที่เราสามารถกล่าวให้เข้าใจได้ เราก็จะรู้ต่อไปว่าสิ่งใดที่เราไม่สามารถกล่าวให้เข้าใจได้ ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าวิธีที่ถูกต้องในปรัชญาคือ กล่าวแต่สิ่งที่กล่าวได้ ซึ่งได้แก่ข้อความที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง วิกต์เกนสไตน์มีความเห็นว่าข้อความที่เป็นปัญหาและนำมาถกเถียงกันไม่มีที่สิ้นสุดส่วนมากเกิดจากนักปรัชญาเข้าใจไขว่เขวเกี่ยวกับภาษา เพราะนักปรัชญาไม่รู้วิธีการของการใช้ภาษา และเข้าใจผิดว่าข้อความเหล่านั้นเป็นข้อความที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง สำหรับสาเหตุประการหลังนั้น วิกต์เกนสไตน์เชื่อว่าเราอาจแก้ไขได้โดยการวิเคราะห์ข้อความเหล่านั้นให้อยู่ในรูปของข้อความพื้นฐาน ซึ่งเราสามารถพิสูจน์ได้ว่าจริงหรือเท็จ เมื่อเป็นเช่นนี้เราก็จะพบว่าข้อความที่เป็นปัญหาไม่ใช่ข้อความที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นจะต้องโต้แย้งกันอีกต่อไป ตัวอย่างของข้อความประเภทนี้ได้แก่ ข้อความทางเมตาฟิสิกส์ เป็นต้น

เราอาจสรุปได้ว่าลักษณะพื้นฐานของปรัชญาเป็น "วิธีการ" ที่ทำให้ความคิดกระจ่าง
 เมื่อเราคิดได้กระจ่างเราก็กล่าวเป็นคำพูดให้เข้าใจได้ สิ่งที่เราไม่สามารถกล่าวได้เราต้อง
 นิ่งเสีย คำที่เป็นปัญหาในที่นี้ คือ คำว่า "นิ่ง" (silent) ความหมายของวิคต์เกนสไตน์ ใน
 หนังสือเล่มนี้ "นิ่ง" มิได้หมายความว่าไม่กล่าวสิ่งใดออกมาเลยเพราะความไม่รู้ แต่หมายถึง
 "การนิ่ง" นี้เป็นผลมาจากความรู้ว่าสิ่งที่ปัญหานั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีความคิดใดจะแทนได้ต้อง
 "แสดง" (show) ตัวเองให้ปรากฏออกมา วิคต์เกนสไตน์เรียกสิ่งนี้ว่า "สิ่งลึกลับ" ถ้าหาก
 เราพยายามกล่าวหรือสร้างประโยคเกี่ยวกับสิ่งที่เรากล่าวไม่ได้ ก็จะทำให้ข้อความนั้นไม่มี
 ความหมาย สำหรับตัวอย่างของ "สิ่งลึกลับ" นั้น วิคต์เกนสไตน์ไม่ได้กล่าวไว้ในหนังสือเล่ม
 หนึ่งเล่มใด แต่ก็เป็นไปได้ที่ว่สิ่งนี้อาจรวมถึงประสบการณ์ทางศาสนาด้วย

ความคิดของวิคต์เกนสไตน์เรื่องความหมายและหน้าที่ของปรัชญาเท่าที่กล่าวมาใน
 ผลงานเล่มแรกนั้นมีใจแตกต่างไปจากความคิดในผลงานเล่มหลัง เพราะวิคต์เกนสไตน์ยังคง
 ถือว่าปรัชญาทำหน้าที่ทำให้ความคิดกระจ่าง เขาพยายามกำหนดขอบเขตของสิ่งที่เราสามารถ
 กล่าวได้ และสิ่งที่เราไม่สามารถกล่าวได้ เราจะเห็นว่าใน Tractatus Logico -
Philosophicus วิคต์เกนสไตน์เชื่อว่าการกำหนดขอบเขตนี้กระทำได้โดยภาษา เครื่องหมาย
 ที่สร้างขึ้น แต่ใน Philosophical Investigations เขามีความเห็นที่เราสามารถ
 กำหนดขอบเขตของภาษาได้โดยพิจารณาจากการใช้ภาษาในสถานการณ์ต่าง ๆ เนื่องจากการ
 ใช้ภาษาของมนุษย์เรานั้นอาจอยู่ในรูป คำสั่ง คำขอร้อง การแสดง ความปรารถนา ฯลฯ ข้อ
 ความเหล่านี้ไม่อาจทดสอบได้ด้วยข้อเท็จจริง แต่ก็สามารถสื่อความหมายเป็นที่เข้าใจกันได้โดย
 กลุ่มผู้ใช้ภาษาเหล่านั้น ดังนั้นเราจึงไม่สามารถกำหนดมาตรฐานใดเพียงมาตรฐานเดียวเพื่อใช้
 เป็นเครื่องมือชี้บอกว่า ข้อความใดมีความหมายหรือไม่มีความหมาย การบอกว่า "ข้อความนี้ไม่
 มีความหมาย" หมายความว่า "ข้อความนี้ไม่มีความหมายเฉพาะในสถานการณ์นี้" เท่านั้น
 เราจะเห็นว่าการศึกษาข้อความใดว่ามีความหมายหรือไม่มีความหมายย่อมขึ้นอยู่กับสถานการณ์
 หรือใจความที่ข้อความนั้นปรากฏอยู่ ด้วยเหตุผลเช่นนี้วิคต์เกนสไตน์จึงสร้าง เกมภาษาขึ้นมา
 มากมายเพื่อใช้วิจารณ์ภาษา แต่ข้อที่ควรระวัง คือ การศึกษาภาษาทำนองนี้มีใช้การศึกษาในแง่ของ

การสร้างระบบปรัชญาภาษา ในเรื่องนี้วิคต์ เกนส์ไคน์ได้เห็นว่า การเสนอความคิดเรื่องเกมภาษามีใช้เตรียมไว้เพื่อสร้างระบบภาษาขึ้นมาในอนาคต แต่ต้องการใช้ภาษาแก้ปัญหาปรัชญา

เมื่อวิคต์ เกนส์ไคน์วิจารณ์ความคิดเกี่ยวกับภาษาที่ปรากฏในผลงานเล่มแรกและเสนอวิธีการใหม่เกี่ยวกับการกำหนดขอบเขตของภาษาแล้ว เขาจึงกล่าวถึงปัญหาปรัชญาส่วนมากว่ามีพื้นฐานมาจากความเข้าใจผิดเกี่ยวกับการใช้ภาษา นักปรัชญามักตั้งคำถามโดยไม่เข้าใจอย่างชัดเจนว่าข้อความนั้นหมายความว่าอะไร ผู้ที่มีปัญหาปรัชญาเปรียบได้กับคนที่อยู่ในห้องและต้องการออกจากห้อง แต่ไม่รู้วิธีที่จะออก จึงเห็นได้ว่าปัญหาปรัชญาอยู่ในรูป "ฉันทาทางออกไม่พบ" เมื่อเป็นเช่นนี้วิคต์ เกนส์ไคน์จึงเสนอว่า ปรัชญาตามทัศนะของเขาต้องพยายามชี้ทางให้ผู้ที่มีปัญหาปรัชญาความเข้าใจที่ถูกต้องการในการใช้ภาษา กล่าวคือ ปรัชญาจะบรรยายการใช้ภาษาประจำวันในสถานการณ์ต่าง ๆ ทำให้เราไม่สับสนในการใช้คำหรือข้อความเหล่านั้น เมื่อเราเกิดความเข้าใจที่ถูกต้องการก็จะไม่สร้างข้อความที่ทำให้เป็นปัญหาขึ้นมา เช่นข้อความทางเมตาฟิสิกส์ วิคต์ เกนส์ไคน์เชื่อว่าการวิเคราะห์ภาษาประจำวันทำให้มีส่วนช่วยยุติปัญหาปรัชญา หรือปัญหาทางความคิดอื่น ๆ ที่เกิดจากความไม่เข้าใจการทำงานของภาษาประจำวันได้ ปัญหาทั้งกล่าวมิใช่ปัญหาที่แท้จริง ดังนั้น เราจึงไม่สามารถตอบปัญหาเหล่านี้ได้ แต่เมื่อเรารู้ที่มาของปัญหาแล้ว ปัญหา ก็จะยุติไปเอง

ความคิดเรื่องความหมายและหน้าที่ของปรัชญา เป็นความคิดที่มีอิทธิพลต่อขบวนการเคลื่อนไหวทางปรัชญาสมัยปัจจุบันเป็นอย่างยิ่ง ถึงแม้ว่านักปรัชญาจำนวนไม่มากนักที่สามารถเข้าใจความคิดของวิคต์ เกนส์ไคน์อย่างถ่องแท้ แต่ก็อาจกล่าวได้ว่าความสำคัญของวิคต์ เกนส์ไคน์อยู่ที่การเสนอแนวทางใหม่ให้กับปรัชญา และกระตุ้นให้นักปรัชญาสนใจการใช้ภาษามากกว่าที่เป็นมาในอดีต และเป็นการกำจัดปัญหาที่ไม่สมควร เป็นปัญหาออกไปจากปรัชญา เราจะเห็นว่านักปรัชญาสมัยปัจจุบันเป็นจำนวนมากได้นำความคิดเรื่องการวิจารณ์ภาษาเข้าไปใช้วิเคราะห์ข้อความในวิชาการต่าง ๆ เพื่อพิจารณาหาความหมายของข้อความเหล่านั้น เช่น นักปรัชญาศาสนาบางคนได้มองเห็นความสำคัญของการวิเคราะห์ข้อความทางศาสนา ทำให้ศาสนามี

ความหมายสำหรับคนยุคปัจจุบันมากขึ้น อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่านักปรัชญาหลายคนไม่เห็นด้วยกับคำตอบที่วิคต์ เกนส์ ไคน์ เสนอไว้ แต่ก็ให้ความสนใจปัญหาเรื่องวิธีการวิจารณ์ภาษามาก และทำให้นักปรัชญาพยายามค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องนี้ต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย